

Geza Erniša

GOVOR OB DNEVU REFORMACIJE 2016 V MURSKI SOBOTI

Spoštovani!

V 16. stoletju se je na pot po svetu odpravil prav poseben popotnik, ki je svojo pot pričel v Wittenbergu in je z zelo hitrimi koraki nadaljeval svoj verski, politični, kulturni, gospodarski, narodnostni in še kakšen korak po takratni Evropi in svetu, in prišel tudi k nam. Ta popotnik je bila Reformacija, poosebljena v delu in življenju Martina Luthra. Luthra, ki je verjel, da je reformacija božje delo, ki pa je istočasno bil tudi realist, ki se je zavedal dejstva, da Bog ne čara, ampak da za uresničitev svojih ciljev potrebuje ljudi.

K tem ljudem je spadal tudi sam.

In kaj je v tem človeku bilo tako posebnega in tako svojstvenega, da o njem govorimo tudi po petstotih letih? Kot neznani in preprosti menih je spoznal, da je v takratni Cerkvi marsikaj narobe. Za svoje prepričanje je Luther zastavil celo svoje življenje. Tudi pred takrat najvišjimi veljaki ni pokleknil ali preklical svojega nauka. Še več: do konca je ostal zvest svoji vesti in prepričanju, ostal je pogumen glasnik verske svobode, zoperstavil se je zmotnim verskim predstavam in zablodam. Prav gotovo je imel, kot vsi mi, tudi svoje človeške slabosti, vendar je s svojo pokončno držo postavil temelje svobodnejšega načina življenja. Življenja, v katerem je premislek tudi o tem, kako pomembno je, da si ljudje v odnosu do drugega in drugačnega, v smislu sodelovanja in sožitja, vedno znova zastavimo vprašanje: čemu smo na svetu in kakšen je smisel in cilj našega življenja? Premišljevanje o Besedi z velikim B, torej nikoli ne more biti brez osmišljanja smisla, da smo bili, da smo in da bomo. Boga in božje stvari je treba ljubiti, da bi jih poznal in prepoznal, pravi Pascal. Dovo-

liti se obvladati in ne samo vladati, je namreč predpogoj, da z Luthrom povemo: »Tu stojim, drugače ne morem. Tu so moje teze, tu so moje knjige, ki sem jih napisal. Pri njih vztrajam in bom vztrajal. Toda iz sebe nočem narediti svetnika. Sem človek in ne Bog.« Protestantски teolog in švicarski reformator Jan Kalvin v ženevskem katekizmu iz leta 1574 na vprašanje: čemu smo na svetu, zelo lapidarno pravi: Zato, da bi spoznali Boga. Vendar to spoznanje zavezuje. Boga spoznati pomeni namreč samouresničevanje v dobrem. In v to samouresničevanje moramo vključiti naše vsakdanje delo, ljubezen do bližnjega in daljnega, naš poklic in ne nazadnje v naše medsebojne odnose moramo vključiti predvsem toleranco, strpnost, sodelovanje. Pravo sožitje s transcendentno brez vsakršnega dvoma vedno in vedno znova pomeni spoštljivo sožitje med ljudmi. In ta resnica nas zavezuje k odgovornemu življenju in ravnanju. Iz vsakršnih političnih igric namreč moramo izpustiti božje ime. Prav tako pa tam, kamor se morda ne enkrat zatekamo ali pa celo gradimo na religiozni magiji, bi morali graditi na človeškem razumu.

Pot do vrednot v družbi pa seveda vodi prek priznanih vrednot na osebnotni ravni.

Če brezpogojnost nravno dobrega vključuje vidike, kot so ljubezen, požrtvovalnost, zvestoba, je to mogoče le tam, kjer človekovo osebno jedro ni zlomljeno, temveč živo, močno, trdno. Koliko takega močnega, živega, trdnega jedra je v nas Slovencih še danes? Bomo zmogli in ali zmoremo razumeti resnico, da ne obstaja nobena druga prenova našega sveta kot ta, da v starih okoliščinah postanemo novi ljudje, kot pravi Albert Schweitzer. Ali če povemo po hegeljansko: Iz tistega onostranstva je po Luthrovi reformaciji človek bil poklican v navzočnost duha. Tako velika duhovna preobrazba pa je mogoča le tako, da jo nosi silna vera. Tako silna, da so ljudje zaradi nje pripravljeni tudi trpeti, biti izgnani v »nikdirdom«, ali celo umreti.

Spoštovane in spoštovani!

Vsi skupaj smo ponosni, da je bila sestavni del te veličastne duhovne prenove tudi naša reformacija.

Trubarjeva »ta prava Cerkev Božja tiga slovenskega jezika«, z veličastnim Dalmatinovim prevodom *Biblije*, Küzmičevim *Novim zakonom*,

Trubarjevo *Cerkovno ordningo*, vse to je bilo rojstvo nečesa tako trdoživega, da je ostalo vse do danes. In ta danes nas še posebej zavezuje. Zavezuje k tistemu hrepenenju, kako združiti, a hkrati ne povzročati novih razdruževanj – takšno je bilo več kot očitno temeljno hrepenenje našega naroda. In hkrati tudi naš problem. Oboje ostaja. Verujem, da bomo združevanju dali možnost in priložnost, da se prelevi v pozitivno in nam bo trden grunt. Kajti v iskrenem hrepenenju je doma odprtost, prostor za drugega, prostor za dialog. In vse to skupaj je prostor kulture, odraslosti, zrelosti, naroda in posameznika. In taka kultura predpostavlja in nosi v sebi možnost, da seže do univerzalnosti, ter da priložnost tudi posamezniku pusti zadihati v širši skupnosti. Skupnosti, ki bo vedela preceniti in oceniti, kaj je umetno sejanje polarnosti in nelagodja, kaj nam jemlje moči, duši in ruši vizije, nas tišči k tлом. Skorajda nemogoča je namreč pot naprej, če so ideje brez tehtnega premisleka že v začetku obsojene kot krivoverske in napačne, in če smo krivi, še preden se nam krivda dokaže.

Spoštovane gospe in gospodje!

Luthrovi pogledi na Boga, Cerkev, vero in svet, so se, kot je znano, srečali in konfrontirali tako z velikimi filozofskimi, kakor tudi z verskimi miselnimi tokovi takratnega sveta, in tudi s civilno in družbeno sfero, humanizmom in renesanso. Besede konfrontacija danes ne želim razumeti kot nekaj negativnega, čeprav je na žalost v preteklosti bilo tudi tega mnogo. Konfrontacijo, na katero mislim, želim razumeti predvsem kot izziv za iskanje odgovorov in rešitev za težave in probleme, ki nas tudi danes tarejo, in ki jih moramo skupaj definirati, premišljevati, premagovati in premagati.

Tudi letošnji praznik reformacije naj nas torej nagovori, da bomo vse bolj in bolje razumeli, da mora v vse večji želji po novem in še neodkritem obstajati tudi globoko spoštovanje do vsega, kar v religiozni govorici imenujemo spoštovanje Boga in spoštovanje človeka.

In reformacija in reformatorji so nam ponudili izhodišča, katera nam še danes lahko služijo za tehten premislek, kako naprej. Tako na verskem, kakor tudi družbenem področju. Toda vsaka duhovna in družbena preobrazba, za katero želimo, da prinese napredek, je mogoča le takrat, ko zanjo stojijo tudi trde odločitve narediti nekaj dobrega. Bodimo torej iskalci

dobrega. Takim namreč pride naproti tudi Bog, da bi z njimi besedoval in skupaj z njimi tlakoval pot v lepšo prihodnost vseh in vsakogar. Do take vere pa je mogoče priti le z besedo in resnico, ki jo razumemo, se z njo soočamo, jo živimo in smo hkrati pripravljeni, da pokažemo svojo človečnost v naši vsakdanji življenjski praksi. Postajajmo torej vse bolj človeški, da bomo vse bolj tudi Božji. Postajamo vse bolj Božji, da bomo tudi vse bolj človeški.

Drage Slovenke in Slovenci, državljanke in državljani Republike Slovenije!

Pozdravljam vas iz najbolj protestantsko-luteranskega koščka naše lepe domovine, katera danes po zaslugi reformacije govori svoj lep materinski jezik, se izobražuje v svojem jeziku, moli svoj Očenaš.

Vsem čestitam k državnemu in verskemu prazniku Dnevu reformacije, ki naj nas poveže v domoljubju in ljubezni do človečnosti. Delam to z največjim zadovoljstvom in z vero v besede, ki pravijo:

Vadliüvanje, o ti Boži dar. Ti, ti si mi angel mira. V tvojem krili ne vragam nikdar, vu noči kakšte vihera. Kak bi bio jaz brezi tebe, najdrakši blagoslov nebe.

Tako kot je lepa materinska beseda, naj bo vsem lep tudi praznik.

Jonatan Vinkler

»ČE BI SE KLICALI NARODI PRED SODNI STOL BOŽJI ...«

**Govor ob odprtju razstave *Beseda božja ostane na veke*
v Narodni in univerzitetni knjižnici, 4. april 2017**

»Ko bi se klicali narodi pred sodni stol /Božji/, naj se izkažejo, kako so gospodarili z izročeniimi jim talenti, kako se je vsak po svoje udeležil vesoljne, človeške omike, smel bi se mali slovenski narod brez strahu pokazati med drugimi z drobno knjigo, kateri se pravi: Prešernove Poezije.«

Tako odločno, toda poetično je Josip Stritar 1866. zapisal ob drugi izdaji Prešernovih Poezij.

Nekaj podobnega je z neskritim ponosom izrekel tudi prvi škof protestantske cerkve na Kranjskem, Primož Trubar. O lastnem in svojih verskih sobratov prizadevanju je dejal: »Kaj takega se ni zgodilo, kar svet stoji.«

Slednje je bila posledica reformacije, kajti iz Luthrovega prizadevanja za versko prenovo in za drugačno delovnanjsko prakso od dotedanje so izšle trajne pridobitve celotne moderne evropske kulture – teološke, jezikovne, kulturne, gospodarske, politične in, ne nazadnje, etične.

Poglavitna med njimi je zagotovo *protestantska cerkev*, katere obredje in cerkvena pesem v ljudskem jeziku sta že na ravni Božje službe poudarjala, da gre tokrat za dialog običajnega vernega človeka, ne le duhovnika, z ljubim Bogom. Ob cerkvi sta se izoblikovali tudi *posameznikova osebna odgovornost* na eni ter *splošna verska strpnost in državljanska svoboda* na drugi. Vse omenjeno je v stoletjih po reformaciji odločilno oblikovalo podobo ne le Evrope, temveč tudi Novega sveta.

Slovcem je reformacija poleg evangeličanske cerkve »slovenskega jezika« dala knjižni jezik, prvo slovnico in veličastni tekstni opus – žanrsko popolnoma razvito književnost protestantskega tipa v slovenskem

jeziku. Kajti v slabega pol stoletja – med 1550 in 1599 – izide kar 56 knjižnih naslovov. Med njimi pride dvakrat med bralce celotna Biblija, natisnjene so bile številne pesmarice, katekizmi, cerkveni red, v katerem skuša Trubar postaviti na noge šolstvo v slovenskem jeziku ... Med temi knjigami je tudi Trubarjev opus: več kot 8000 (!) tiskanih strani, kar je do Ivana Cankarja veljalo za največjo avtorsko tekstno stvaritev v slovenskem jeziku.

Slovence je reformacija vpisala na zemljevid učene kulture, in sicer predvsem s prevodom Svetega pisma, ki je tedaj veljal za najzahtevnejši in definitivni preizkus jezikovne ter literarne zmožnosti posameznega knjižnega jezika in za vstopnico med narode omike.

Iz deželnih kuriozitet na prostoru med Alpami in Jadranom je reformacija Slovence preobrazila v ljudstvo. Ljudem, ki so na Koroškem, Kranjskem, Štajerskem, v Istri, Trstu in na Goriškem ali »na vsake dve uri hoda«, kot je zapisal Trubar, govorili različna narečja istega jezika – slovenskega –, je skozi Trubarjevo pero iznašla in zapisala tudi zbirno poimenovanje, ki nas kot narod označuje vse od tedaj – »ljubi *Slovinci*«.

Reformacija nas je obdarila tudi s pobudnimi koncepti na področju šolstva, predvsem pa je prišla v njeno ospredje ključna postava v dialektiki med Zemljo in Nebom: ne več cerkvena institucija in uredba, temveč – slehernik – in njegova svoboda, odrešitev pred grehom, Hudičem in smrtjo.

In tega človeka je reformacija učila brati, pisati, peti in moliti slovensko ter tudi skozi velika vrata vstopati na evropske univerze in na dvore.

Sodobna slovenska realnost vsaj na ravni jezika, književnosti in kulture verjetno ne bi bila niti misljiva takšna, kot je, če ne bi bilo luteranske reformacije na Nemškem in njene realizacije na Slovenskem. Slovenci namreč skozi zgodovino nismo prebivali v istem državnopravnem okvirju in tako tudi nismo imeli možnosti identifikacije z velikimi zgodbami lastne zgodovinske državnosti, kot so to lahko v 19. stoletju storili npr. Čehi, Hrvati ali Madžari s svojim zgodovinskim pravom. Zato sta bila ravno knjižni jezik in književnost tista oporna narodotvorna stebra, ki sta identiteto slovenskega naroda gradila, jo utrjevala ter v katerih si je bilo mogoče zamisliti želeno: Pred tremi desetletji npr. s 57. številko Nove revije samostojno državo, ki je bila tedaj le besedilni imaginarij.

Zato bodimo ponosni, da se lahko polnovredno izražamo v jeziku, ki so ga slovenski protestanti zaradi reformacije pred 500 leti povzdignili iz govornice pastirjev v jezik učene kulture, v jezik našega naroda. Peti, govoriti, moliti, celovito bivati v slovenskem jeziku kot dediščini protestantske reformacije je namreč naša stoletna očetna in dedna pravica, ne milostna dopustitev ...

Je pa zgodovinski protestantizem pri Slovencih mogoče razumeti tudi kot metaforo za možnost sodobnega, tukajšnjega sobivanja, morda sčasoma celo sožitja različnega – kot povabilo in dober zgled, kako sedaj premostiti globoke prepade zavoljo dogodkov od 1941 naprej.

Reformacija je bila zagotovo eden od zvezdnih trenutkov naše duhovne kulture, ne pa tudi blagoslovljeno obdobje narodne zgodovine. Kajti po svojem uspešnem začetku se je razbila na čereh in valovih zgodovinske silovitosti ter nasilja verskih sporov 17. stoletja. Toda: s tekom časa so se strasti pomirile, nravi pa uravnale.

Pot do tod je zahtevala *odpuščanje* na eni ter *pripoznanje* na drugi. Oboje – odpuščanje in pripoznanje z namenom pomiritve in sodelovanja vseh »ljudi dobre volje«, kot pravi Evangelij – pa je ne le krščanska, temveč globoko človeška lastnost in modrost, nujna za obstoj vsake skupnosti, zlasti tako maloštevilne, kot je naša – slovenska.